

‘Ons huidige systeem is kapot’

Omdat we vasthouden aan verouderde spelregels voor wereldhandel, geeft het Westen de economische macht uit handen, stelt Joe Zammit-Lucia.

Door Daan Ballegeer

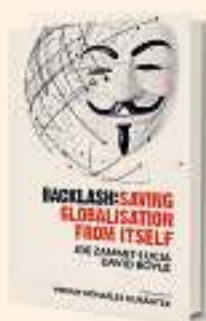
Het vrije westerse rolmodel staat onder druk: mondiaal rukt het autocratische kapitalisme op, en in eigen land groeit de aanhang van populistische demagogen die beloven dat de globalisering aan de grens kan worden gestopt. ‘Je bent daardoor vóór globalisering, of je bent ertegen, zucht Joe Zammit-Lucia (62). ‘Maar dat is de verkeerde vraag stellen. Mensen hebben altijd met elkaar gehandeld. Er is dus geen reden om internationale handel stop te zetten. De grote vraag is of de naoorlogse handelsregels nog altijd de juiste zijn.’

Het antwoord daarop is simpel voor Zammit-Lucia, die medeoprichter is van de politieke denktank Radix en samen met David Boyle het boek *Backlash: Saving Globalisation from Itself* schreef, dat onlangs verscheen. ‘We moeten erkennen dat het huidige systeem kapot is, en toe is aan reparatie.’

Welke handelsregels zijn er zo slecht? ‘Vroeger bestond de handel vooral uit goederen, waarvoor het gemakkelijk is regels op te stellen. Als dit koffiekopje voldoet aan bepaalde eisen, mag je het uitvoeren. Bij diensten gaat het niet zo zeer om markttoegang, maar wel om toezicht. Wie controleert een Amerikaanse bank die actief is in China? Die handel is veel complexer, en de regels zijn veel minder helder.’

Het zwaartepunt ligt ook niet langer bij tarieven, die de voorbije decennia door internationale afspraken flink gedaald zijn. Nu zijn het niet-tarifaire belemmeringen die handel afremmen. Denk bijvoorbeeld aan regelgeving die tot moeilijkheden leidt bij de handel met landen die er andere opvattingen op nahouden. Voorbeelden daarvan zijn privacy en genetisch gemanipuleerde gewassen.

Tot slot is er in de digitale wereld ook een dimensie van nationale veiligheid. Er is geen vuiltje aan de lucht als je een koffiekopje koopt uit China. Maar als je een router uit dat land koopt, wil je zeker weten dat er geen achterpoortje in de software zit waarlangs je gehackt kan worden. We moeten daarom een nieuw handelssysteem bouwen, met gemeenschappelijke regels die passen bij de 21ste eeuw.

Backlash: Saving Globalisation from Itself, Joe Zammit-Lucia, David Boyle.

Hoe kom je tot die consensus?

‘Als je vijf groepen van mensen vraagt een taart eerlijk onderling te verdelen, krijg je vijf keer een andere uitkomst. Zo is ook een fair systeem van wereldhandel een subjectief gegeven. Uiteindelijk is er één partij die de anderen dwingt tot een consensus te komen van wat eerlijke handel is. Maar wat als er geen leider is? Hoe bepaal je dan wat eerlijke handel is? Dat is de situatie waar we ons nu in bevinden. China heeft een fundamenteel andere opvatting van wat fair is dan de VS en de EU. Hoe kun je die nog verzoenen?’

Wachten tot China economisch zo machtig is dat het zijn handelsvisie kan opleggen?

‘De VS willen er alles aan doen om te voorkomen dat het zover komt, maar ze zijn niet meer de bovenbaas die ze ooit waren. De opkomst van China is een gamechanger, wat perfect geïllustreerd wordt door de twijfel van Europa of het moet vasthouden aan de trans-Atlantische alliantie of dat het meer moet inzetten op Azië. Twintig jaar geleden was die vraag ondenkbaar.’

Volgens de Singaporese denker Kishore Mahbubani moeten de VS erkennen dat ze nummer twee zullen worden, en daarom nu duidelijke regels opstellen voor hoe nummer één zich behoort te gedragen. Zo dienen ze als voorbeeld voor wie na hen komt.

‘Misschien dat zo iets werkt in een utopische wereld. De VS zullen hun macht nooit zomaar afstaan. Economische machten hebben door de geschiedenis heen altijd met elkaar gevochten om de heerschappij. Ik zie niet in waarom dat nu anders zou zijn. Bovendien geloof ik niet dat je een land kunt vormgeven naar je eigen ideaal. Met China is dat al glorieus mislukt.’

Hoezo?

‘Het Westen dacht vanuit zijn arrogantie dat de rest van de wereld naar een liberale democratie met vrijhandel streefde. Door China in 2001 toe te laten tot de Wereldhandelsorganisatie zou dat land hetzelfde pad daarnaartoe afleggen, want ons model was nu eenmaal het beste. Maar dat is niet gebeurd.’

We zijn nog altijd maar zeventien jaar verder. Misschien vraagt de overgang van marktgeleid communisme naar een kapitalistische democratie gewoon meer tijd.

‘Dan ben je fundamenteel overtuigd van de superioriteit van ons systeem. Kunnen we op zijn minst overwegen dat dit misschien niet het geval is? Vóór de val van het communisme verklaarden de leiders daar ook niet dat het systeem niet deugde. Volgens hen was het probleem juist dat ze niet communistisch genoeg waren, en dat ze gewoon meer tijd nodig hadden om het te laten functioneren.’

Kapitalisme en democratie gaan al een hele tijd hand in hand. Is er een reden om te geloven dat dit een eindig verhaal is?

‘Politiek speelt zich nog steeds vooral op nationaal niveau af, terwijl de econo-

Joe Zammit-Lucia: ‘Ik geloof niet dat je een land kunt vormgeven naar je eigen ideaal. Met China is dat al mislukt.’

FOTO: KATO TAN VOOR HET FINANCIEELE DAGBLAD

CV

Joe Zammit

62 jaar. Brits. Geboren op Malta. Woont in Amsterdam. Studeerde geneeskunde, werkte als arts bij de Royal Air Force. Was marketeer bij Glaxo (nu GlaxoSmithKline). Oprichter van consultancybedrijf Cambridge Pharma Consultancy. Medeoprichter van Radix, een politieke denktank. Financieel en politiek commentator voor media in het VK, Duitsland, VS, Nederland en Malta.

mie internationaal is. Die ont koppeling is problematisch als we democratie belangrijk vinden. We dreigen af te glijden naar plutocratieën waarin de economisch machtigen aan de touwtjes trekken. Dat is niet omdat de liberale elite of mainstream politici deze problemen onder de mat vegen, alsof ze niet bestaan. De mensen die ze ondervinden, stellen vast dat er niet naar hen geluisterd wordt. Zo krijg je een ideale voedingsbodem voor demagogen en leiders met autoritaire trekjes.’

Misschien bieden zij de verkeerde oplossing, maar het is niettemin een reactie op een probleem.

‘Ik heb niet dé oplossing, maar ik geloof dat wanneer we een eerlijke maatschappelijke discussie voeren over deze probleem, er oplossingen naar voren zullen komen. Alleen voeren we dat debat nu niet, en volgen er dus ook geen oplossingen.’

U verwacht wel veel van ondernemingen die zich moeten mengen in belangrijke culturele, sociale en morele kwesties.

.....
Misschien hebben we juist nu een Trump nodig die alle stukken van het bord veegt. Of is zelfs dat niet genoeg
.....

Wat is er verkeerd met het nastreven van winst binnen de bestaande wet- en regelgeving?

‘Er is geen goddelijke definitie van wat bedrijven zijn en wat ze moeten doen. Dat is een maatschappelijke keuze. De focus op winst zonder een belangrijke maatschappelijke rol is maar één mogelijkheid. Het nadeel daarvan is dat bedrijven amper bezorgd zijn over regionale of nationale belangen. Ze spelen overheden tegen elkaar uit, ontwijken belastingen, verschuiven plots investeringen en werkgelegenheid. Daar worden burgers vaak niet beter van.’

Er zijn andere opties denkbaar. In China bijvoorbeeld zijn bedrijven vaak op een of andere manier een uitbreiding van de staat, waardoor ze geloven dat ze nog een verantwoordelijkheid dragen in hun land. Industriële en nationale belangen vallen er, voorlopig, nog samen. China beklemtoont ook het belang van lokale verankering, wat een enorm competitief voordeel geeft. Het kan nu niet alleen zijn rode leger inzetten, maar ook zijn leger van bedrijven die onder invloed van de overheid staan. Wat gaat dat betekenen voor de latere economische en politieke macht van China en Westen?’

China houdt veel bedrijven die niet winstgevend zijn kunstmatig in leven. In de Sovjet-Unie leidde het afschermen van creatieve vernietiging uiteindelijk tot de ondergang.

‘Ik geloof — voor alle duidelijkheid — in marktwerking. We moeten niet kiezen tussen twee extremen, er zijn tussenliggend veel andere modellen die we kunnen onderzoeken. Maar daar moeten we een open geest voor hebben. Nu hebben we dat gesprek niet eens, omdat we ervan overtuigd zijn dat ons model van economische efficiëntie en winstmaximalisatie

het enige juiste is. Blikvernuwend denken is een gegarandeerde weg naar de ondergang.’

Het privatiseren van overheidsbedrijven en dereguleren worden gezien als essentiële verklaringen voor de welvaartsproblemen in het Westen.

‘Dat is het verhaal dat we onszelf graag vertellen, ja, maar dat wil nog niet zeggen dat het klopt. Als we weigeren te geloven dat we in het verleden fouten gemaakt hebben, kunnen we ook niets herstellen. Laat ons dus de discussie voeren over de vraag of het zo’n goede zaak is dat de bedrijfsbelangen zo sterk zijn ontkoppeld van de regionale en nationale belangen. Maar als je dat durft te opperen, krijg je een stortvloed van steeds weer dezelfde argumenten, die steeds weer dezelfde mensen de afgelopen zeventig jaar hebben verkondigd. Dat is zo deprimerend.’

Wat moet er gebeuren om hier verandering in te brengen?

‘Een crisis kan voor dramatische veranderingen zorgen. Het probleem is dat onze instellingen gebetonneerd zijn door mensen die profiteren van de huidige vorm van mondialisering. Kijk maar naar wat er na de financiële crisis is gebeurd. We gingen niet kijken hoe we het financiële systeem konden veranderen, maar wel hoe we het moesten stutten om door te gaan zoals voorheen.’

Misschien hebben we daarom juist nu een Donald Trump nodig die alle stukken van het schaakbord veegt. Misschien is zelfs dat niet genoeg, en hebben we een nóg grotere schok nodig voor we echt tot het besef komen dat het anders moet.’

.....
Daan Ballegeer is redacteur van het FD.